

ІВАННА ЦИМБАЛЮК
Науковий керівник:
к.е.н., доц. Кривоус В. Б.

ПРОБЛЕМА НЕРІВНОСТІ РОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ В УКРАЇНІ

Показники доходів населення посідають центральне місце в системі визначення та оцінки рівня життя людей. Доходи населення виступають не лише основним джерелом забезпечення матеріальних і нематеріальних потреб для розвитку особистості та оптимальним інструментом для вимірювання добробуту суспільства, а також головним джерелом формування купівельної спроможності. В Україні за останні десятиріччя відбулися значні зміни всієї системи розподільчих відносин і формування доходів населення.

Про відносну нерівність в розподілі доходів свідчить коефіцієнт Джині, який був виведений італійським економістом К. Джині (1884–1965) і названий коефіцієнтом концентрації доходів.

Для знаходження індексу Джині за формулою, яку пропонує Держстат, необхідно мати розподіл загальних доходів за децильними (10%) групами населення. Проте жодні статистичні дані про доходи, отримані зі звітів, що подаються в органи статистики, не дають можливості безпосередньо отримати такий розподіл. А його побудова призводить до великих похибок в обчисленні індексу Джині.

Саме тому П. Костробій, І. Кавалець та Л. Гнатів у своїй праці “Математичне моделювання індексу суспільної нерівності” запропонували методику обчислення індексу Джині, яка не вимагає формування децильних груп, а використовує розподіл населення за рівнем середньодушових загальних доходів, який безпосередньо отримують за статистичними даними. Вони побудували співвідношення для обчислення індексу Джині на основі формули трапеції. В результаті досліджень отримали формулу для обчислення індексу Джині:

$$G^* = 1 - \sum_{i=1}^n Y_i (\bar{F}_{i-1} + \bar{F}_i),$$

За отриманою формулою знайдемо значення індексу Джині для України за 2012–2015 рр. Для розрахунку використаємо розподіл населення за рівнем середньодушових загальних доходів, який подає Державна служба статистики України [3].

Отримані за формулою значення індексу Джині за 2012–2015 роки та значення наданні службою статистикою наведено у таблиці 1.

Табл. 1

Значення індексу Джині для України*

Рік	2012	2013	2014	2015
Обраховане значення індексу	0,478	0,443	0,426	0,338
Значення індексу надане службою статистики	0,233	0,236	0,226	0,227

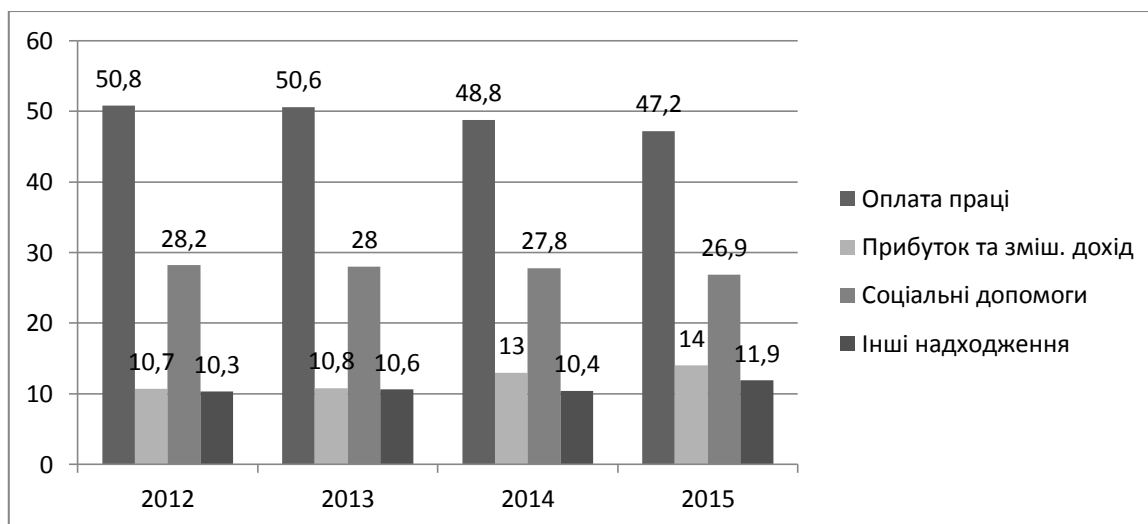
*Складено автором на основі [3].

Значення, що надаються службою статистики, характеризують наше суспільство як більш елітарне, тобто таке, в якому немає значної диференціації населення за доходами.

Порівняльний аналіз коефіцієнта Джині (за даними служби статистики) в Україні та ЄС, як не дивно, свідчить про суттєво нижчий рівень нерівності у розподілі доходів у національній економіці порівняно з переважною більшістю європейських держав. Україна разом із такими державами ЄС як Словаччина, Словенія, Чеська Республіка, Швеція, Фінляндія, Бельгія, належить до групи держав із низьким ступенем нерівності у розподілі доходів. Більшість держав ЄС характеризуються середнім (Франція, Хорватія, Німеччина, Ірландія, Польща, Італія та ін.) або ж високим (Греція, Португалія, Іспанія, Кіпр, Латвія, Болгарія, Литва та ін.) ступенем нерівності у розподілі доходів [1].

Особливість ситуації в Україні полягає в тому, що, з невисоким ВВП та низьким рівнем доходів на душу населення, відбувається висока поляризація, яка сприяє тіньовим розподільчим процесам.

На рис. 1 подано структуру доходів населення України за 2008–2015 рр. Основним структурним компонентом доходу є заробітна плата. Відповідно, заробітна плата є головним джерелом і визначальним фактором матеріального добробуту населення. Однак, слід відзначити її низьку питому вагу у сукупних доходах населення в Україні (2015 р. – 47,2%) у порівнянні з відповідним показником у розвинених країнах (Великобританія – 65%, Німеччина – 64%, Італії – 52%, Франція – 58%, Японія – 69%) [2]. Така ситуація не стимулює працююче населення реалізовувати повною мірою свій трудовий потенціал у сфері легітимної зайнятості, тим більше підвищувати власну кваліфікацію і компетентність, ефективність праці.

Рис. 1 Структура доходів населення України за 2012–2015 рр., %*

*Складено автором на основі [3].

На протязі досліджуваного періоду спостерігається досить висока частка соціальних трансфертів у сукупній структурі доходів населення України (2015 р. – 26,9%). На перший погляд, складається враження, що держава піклується про своїх громадян, витрачаючи значну частку державного бюджету

на утримання соціально незахищених верств населення. Однак, насправді, за рахунок значних недоліків діючої державної системи соціальних виплат, має місце “проїдання” бюджетних коштів.

Для досягнення соціальної рівноваги Україні необхідно переорієнтувати свій курс на інституційне забезпечення формування системи соціальних послуг європейського типу, що стане результатом економічних реформ. Тільки за таких умов можлива імплементація європейських соціальних стандартів на всіх рівнях. [4]

Необхідно стимулювати зростання зайнятості за допомогою державного регулювання економіки і, відповідно, скорочувати соціальні виплати. Для порівняння, у США за останні три десятиріччя заробітна плата у структурі особистих доходів населення становила 60–70%, доходи від підприємництва – 5–8%, доходи від власності – 13–19%, соціальні трансфертні платежі – 10–16% [2].

Очевидно, що офіційна оцінка нерівності в Україні не відображає реального стану справ, оскільки не враховує рівень тіньової економіки, а саме, обсяг незадекларованих грошових доходів, в тому числі і від неформальної (тіньової) зайнятості. Оцінити масштаби тіньової економіки досить важко. Але якщо аналізувати поділ населення за доходами з урахуванням тіньового сектора економіки, то диференціація виявляється на порядок вищою, ніж наведена в офіційних джерелах.

Створення ефективної моделі регулювання доходів населення, яка сприятиме стабільному підвищенню рівня життя та зменшенню невинуватеної нерівності, вимагає, перш за все, впливу на сферу їх первинного утворення. Для досягнення суттєвого підвищення рівня доходів та якості життя населення необхідно впровадження інноваційного розвитку економіки. Важливо створити умови для відродження таких галузей як наука, освіта, охорона здоров'я, промисловість високих технологій. Пріоритетами при цьому мають бути: випереджальне зростання первинних доходів громадян у порівнянні із вторинними; підвищення питомої ваги оплати праці в структурі собівартості продукції та ВВП; узгодження динаміки оплати праці з її продуктивністю.

Література

1. *European Commission. Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat>.*

2. *Global Wage Report 2016/17. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_537846.pdf.*

3. *Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.*

4. *Кривоус В. Становлення норм і правил корпоративної взаємодії – запит суспільства в умовах глобалізації / В. Кривоус // Вісник ТНЕУ. – 2016. – № 3. – С. 98–105.*